

F. N. Gyerekként

Ez én vagyok [F. N.] négyéves koromban. A szüleim először a Kecskeméti utcában laktak, a születésem után pedig Árpádföldre költöztünk. Az apám bejárt a városba dolgozni, és én mindig mentem ki a HÉV-hez. Apu, a szép vonattal jöttél vagy a csúnyával? A szép az újabb kocsikból állt, a csúnya a régebbiekből. Aztán a Podmaniczky utcában laktunk pár hónapot, aztán kikötöttünk a Nagydiófa utcában. Ez 1933-ban vagy 1934-ben lehetett, de 1935-ben már biztos, mert itt jártam óvodában. Nem zsidóba, hanem a helyi óvodába. Ott volt a Dohány templom meg a Rumbach templom, és ott volt a Kazinczy utcai, de az ortodox volt, arról szó nem volt, hogy mi odakeveredjünk. A Rumbach templomba jártunk. Lehet, hogy azért, mert az anyám nővérének, Riza néniének a későbbi férje ott énekelt a kórusban, és ott volt egy lakása. Oda járt anyám templomba. Én nem nagyon, ha tudtam, mindig meglógtam. Anyám hozta hazulról a vallásosságot, apám nem. Apám családja egyáltalán nem volt vallásos, és a vége felé már anyám sem. Általában ahogy öregsznek az emberek, úgy térnek vissza a valláshoz. Anyám nem. Ő végig járt templomba, folyékonyan olvasott héberül, persze egy szót nem értett belőle, hogy mit olvas. És nagyon hitt, de csak mértékkel volt vallásos. Gyertyát gyújtott minden pénteken. Apám nem foglalkozott ilyesmivel, aztán a munkaszolgálat miatt nem is volt otthon, úgyhogy anyám áldott meg. Elmondta az áldást héberül, a fejemre tette a kezét, és körülbelül ennyi volt. Ros Hásánakor és Jom Kipurkor templomba ment, Jom Kipurkor böjtölt is. Mást nem. Temetőbe járt az édesanyjához, és időnként vitt engem is. Egy évben egyszer-kétszer kiment a temetőbe. Anyám hosszú időn keresztül csak kószolt volt hajlandó enni. Igyekezett fenntartani azt, hogy a tejes és nem tejes edények külön legyenek. De rendkívül szegények voltunk, és ahhoz kell egy bizonyos anyagi biztonság, hogy két lábas legyen, ne csak egy. Apám egyáltalán nem figyelt erre oda. Arra emlékszem, hogy apám hozott haza sonkát vagy szalámit, de nem tehette tányérra. Nekem ne tréflizd össze az edényeimet, mondta az anyám. Ha apám ilyesmit hozott, akkor letette a papírt az asztalra, és arról ette meg. Arra nem emlékszem, hogy anyám mikor kezdett el ilyesmit enni, de egy bizonyos idő után ő is evett, átvette. Nekünk a zsidósághoz viszonylag kevés közünk volt. Anyám járt templomba, de a hitközségnek nem fizettünk, mert miből fizettünk volna. Nem is kértünk, és nem is kaptunk semmit, kivéve, hogy én ingyen jártam az iskolába. Mást nem. Újságot

az apám olvasott, de ritkán, mert nem volt pénze megvenni. Rádiónk volt már 1936-ban vagy 1937-ben, amihez senki nem nyúlhatott hozzá, én pláne nem, mert elrontja. Ez egy fantasztikus dolog volt, nem néprádió. Amit a rádió mondott a zsidóüldözésről, arról tudtunk, és anyám időnként azt mondta, hogy hol az Isten, hát nem tudja megdöglezteni ezt a Hitlert?! Primitív, egyszerű emberek voltak. Hittek a Horthyban, hogy nem fogja a deportálást engedni. De a Horthy csak akkor mondta, hogy tovább nincs deportálás, amikor közbelépett egyebek közt a svéd király. Megfenyegették, hogy háború után felelősségre vonás lesz. No meg egy puccstól tartott a Pestre hozott csendőrök részéről. Akkor leállította a pesti gettó deportálását, tehát meg tudta volna tenni korábban, de nem tette. Horthy keményen antiszemita volt. Ez az antiszemitizmus odáig ment, hogy embereket gyilkoltatott. Magyarország igen keményen és igen mélyen átitatott antiszemitizmussal volt megfertőzve.